

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: The foreign policy process in Britain

Baehr, P.R.

Citation

Baehr, P. R. (1977). Boekbespreking van: The foreign policy process in Britain. *Acta Politica*, 12: 1977(2), 268-270. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451829>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451829>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Naast de genoemde bijdragen schrijft John Meisel over de aard en de ontwikkelingen binnen het Canadese partijstelsel en de burgercultuur (civic culture) waarbinnen zij werkzaam zijn (hoofdstuk 1). Stephen Clarkson, George Perlin, Jo Surich en M. B. Stein wijden ieder afzonderlijk hoofdstukken (3 t/m 6) aan de campagnes van de Liberale, Progressief Conservatieve, Nieuw Democratische en de 'Social Credit' partij. Lawrence Le Duc beschrijft de resultaten van opiniepeilingen (hoofdstuk 8), terwijl F. J. Fletcher ingaat op de rol van de media (hoofdstuk 9). Ook dit boek wordt weerom voortreffelijk door Richard Scammon afgesloten met uitgebreide en gedetailleerde verkiezingsuitslagen in Canada sinds 1968.

Wil Foppen

William Wallace, *The Foreign Policy Process in Britain*, London (The Royal Institute of International Affairs), 1975, x + 320 p., £ 9.00

William Wallace is medewerker aan het Royal Institute of International Affairs in Londen en lector in de politicologie aan de universiteit van Manchester. Zijn nieuwe boek over de totstandkoming van de Britse buitenlandse politiek heeft in Engeland nogal wat opzien gebaard, o.a. omdat zijn conclusies vrij ver gaan in de richting van een afschaffing van het traditionele ministerie van buitenlandse zaken (*The Times* wijdde er op 1 maart 1976 zelfs aandacht op haar voorpagina aan).

De schrijver heeft zich tweërlei taak gesteld: enerzijds wil hij het proces van totstandkoming van de buitenlandse politiek beschrijven, anderzijds wil hij de vraag beantwoorden in hoeverre de traditionele grenzen tussen buitenlandse en binnenlandse politiek ondermijnd worden door de groeiende onderlinge afhankelijkheid van de industrielanden in het Noordatlantisch gebied. Het boek is in drie delen verdeeld. In het eerste deel wordt de organisatie van de besluitvorming op het gebied van de buitenlandse politiek behandeld en de relatie tussen de besluitvormers en de 'openbare mening', zoals vertolkt door het parlement, politieke partijen, actiegroepen en de massamedia. In het tweede deel worden een aantal beleidsonderdelen nader bekeken, nl. defensie en technologie, economie en handel en — binnen één hoofdstuk — de curieuze combinatie van ontwikkelingshulp, informatie en culturele politiek. In het derde en laatste deel ten slotte wordt aandacht besteed aan de Britse betrekkingen met landen binnen en buiten het Atlantische gebied, waarbij als 'case-studies' worden behandeld de betrekkingen met West-Duitsland, IJsland, Ghana en Ethiopië.

Hoewel het boek de Britse buitenlandse politiek tot onderwerp heeft, behandelt het tal van zaken vanuit een perspectief dat ook voor de bestudering van de buitenlandse politiek van andere landen van nut kan zijn. Met name geldt dat voor de beperkte handelingsvrijheid voor regeringen op het gebied van de buitenlandse politiek. Wallace komt tot de conclusie dat, zeker binnen de EEG maar ook binnen het Atlantische gebied, steeds minder zaken zich lenen voor een volledig vrije besluitvorming door de regering:

... the context within which policy is made has been considerably affected. This is partly because officials and ministers are aware of differences of opinion within other national administrations and are naturally drawn in to support those whose opinions are closest to their own. Partly, too, the advice which officials render to ministers already reflects the official assessment of what would or would not be

acceptable to their foreign colleagues, so that ministerial choice is limited by existing intergovernmental understandings. (p. 220)

Ook wijst hij erop dat er in steeds mindere mate sprake is van een terrein van buitenlandse politiek dat zich duidelijk onderscheidt van de binnenlandse politiek. Afgezien van incidentele problemen van 'high policy' waar het voortbestaan of het nationale prestige van een land op het spel staan, gaat het in de meeste gevallen om *buitenlandse dimensies* van wat in wezen binnenlandse kwesties zijn. Dat leidt tot de vraag of allerlei instituties, die traditioneel verbonden zijn met de buitenlandse politiek, op den duur gehandhaafd zullen moeten blijven. Ten aanzien van de diplomatieke dienst geldt bijvoorbeeld dat er altijd wel behoefte zal blijven bestaan aan rapportage over ontwikkelingen die zich in het buitenland voordoen. Die diplomatieke dienst zal moeten blijven rapporteren aan een instelling zoals het ministerie van buitenlandse zaken die deze informatie verzamelt en op zijn waarde kan schatten. Maar, voegt Wallace hieraan toe:

... it is not self-evident that this same organization should claim a strategic role in ordering the priorities of policy as they affect other countries. (p. 273)

In dit verband pleit hij voor de instelling van een orgaan op het niveau van het kabinet, dat zich bezig zou moeten houden met strategische planning en het tegen elkaar afwegen van overlappende plannen en vooronderstellingen van verschillende departementen op het terrein van de buitenlandse politiek.

De schrijver wijdt nogal uitvoerig aandacht aan de rol van groepen in het eigen land die invloed trachten uit te oefenen op de inhoud van de buitenlandse politiek. Opvallend is dat hij van mening is dat de belangstelling in Engeland voor internationale vraagstukken in vergelijking met vroeger, zou zijn *verminderd*. Hij meent dat af aan de geringere omvang van organisaties en verenigingen die zich bewegen op het terrein van de internationale politiek. Deze constatering is lijnrecht in strijd met de opvattingen die dienaangaande bestaan bij de Nederlandse 'foreign policy elite'. Deze is, blijkens voorlopige resultaten van het interuniversitaire onderzoek naar de binnenlandse beïnvloeding van het buitenlands beleid, juist van mening dat de belangstelling in Nederland voor kwesties van buitenlandse politiek juist zou zijn toegenomen.

Belangrijk is ook de rol die conflicterende groeperingen spelen op het terrein van de buitenlandse politiek. Wallace wijst erop dat ambtenaren vooral voorzichtig optreden in die gevallen waar sterke tegengestelde lobbies optreden, bijvoorbeeld met parlementsleden aan beide kanten; hij noemt met name de pro- en anti Zuid-Afrika lobbies en de pro- en anti Israël lobbies in Engeland (die wij trouwens hier ook wel kennen). Weinig overtuigend is in dit verband overigens zijn opmerking dat 'those responsible for making policy are well aware that the groups which lobby them do not have the backing of public at large' (p. 114). Die opmerking is op zich zeker niet onjuist, maar geeft verder geen aanwijzing over de vraag hoe er op dergelijke pressie gereageerd moet worden. De argumenten (en informatie!) die door de betrokken partijen naar voren worden gebracht, lijken aanzienlijk belangrijker dan de hoeveelheid mensen die er achter staan. Hierbij valt de lof te memoreren die blijkens de eerste resultaten van het onderzoek naar de binnenlandse beïnvloeding van het buitenlandse beleid in Nederland, door de beleidsvoerders en Kamerleden wordt gezongen over het *Angola comité*. Deze persiegroep wordt met name geprezen wegens de hoeveelheid accurate informatie die het heeft aangedragen die niet langs andere weg verkrijgbaar was.

Het boek van Wallace geeft een voortreffelijke toegang tot de bestudering van

buitenlandse politiek in het algemeen en van die van Engeland in het bijzonder. Kritiek kan worden uitgeoefend met betrekking tot de wijze waarop Wallace de economische problematiek van Engeland heeft verwerkt; economische crises komen op de meest onverwachte momenten als het ware uit de lucht vallen, zonder dat er een directe relatie wordt gelegd tussen de ontwikkelingen op economisch gebied en de buitenlandse politiek. Een tweede punt van kritiek betreft de betrekkelijk geringe aandacht die wordt besteed aan de relatie tussen de buitenlandse politiek en de politieke partijen in Engeland. Het wordt in het geheel niet duidelijk welke rol de politieke partijen spelen bij de totstandkoming van de buitenlandse politiek. Tenslotte kan worden opgemerkt dat het hier een Engels boek betreft dat duidelijk voor Engelse lezers is geschreven. Niet-Engelsen, zoals ondergetekende, hebben moeite met de soms enigszins cryptische verwijzingen en bekend veronderstelde afkortingen (bijv. de 'Ferranti affair' op p. 132, de EDM op p. 99). Afgezien van deze betrekkelijk ondergeschikte punten van kritiek, kan het boek van Wallace aangeprezen worden als een 'must' voor een ieder die zich verder wil verdiepen in de problematiek van de totstandkoming van het buitenlands beleid en wellicht enigszins uitgekeken is geraakt op de bestaande Amerikaanse literatuur ter zake.

P. R. Baehr

W. Albeda, **Arbeidsverhoudingen in Nederland, een inleiding**. Alphen aan den Rijn, Samsom, 1975, 162 blz.

Albeda stelt in het voorwoord van 'Arbeidsverhoudingen in Nederland' uitdrukkelijk dat 'dit boek geen andere pretentie heeft dan de ondertitel suggereert; het is een inleiding, bedoeld voor wie zich wil oriënteren in de Nederlandse arbeidsverhoudingen (p. 9).

Men mag van deze studie derhalve niet verwachten dat er nieuwe ideeën en inzichten gepresenteerd worden, die de bestaande kennis over de Nederlandse arbeidsverhoudingen uitbreiden. We zullen het boek moeten beschouwen op zijn merites als introductie in de Nederlandse arbeidsverhoudingen voor een breder publiek. Duidelijkheid, volledigheid en leesbaarheid zijn dan de belangrijkste eisen, die aan deze studie gesteld mogen worden. We zullen deze punten achtereenvolgens bespreken. Vooraf echter enige algemene opmerkingen.

'Arbeidsverhoudingen in Nederland' verschaft ongetwijfeld veel informatie aan degenen, die zich op dit gebied willen oriënteren.

De kern van het boek wordt gevormd door de hoofdstukken twee tot en met zes, waarin achtereenvolgens behandeld worden:

- de organisaties van werkgevers en werknemers;
- de collectieve arbeidsovereenkomst en het onderhandelingsproces, dat leidt tot de totstandkoming van een c.a.o.;
- arbeidsverhoudingen op ondernemingsniveau;
- de democratisering van het bedrijfsleven;
- arbeidsconflicten.

Daarna volgen nog vier hoofdstukken, die met elkaar nauwelijks 30 bladzijden beslaan. Ze handelen achtereenvolgens over inkomenspolitiek, overheid en arbeidsverhoudingen, de arbeidsverhoudingen binnen de overheidssector en internationale aspecten. Het nut van deze vier korte hoofdstukken is twijfelachtig. De schrijver

had zich beter kunnen beperken tot één of twee items om die vervolgens breder uit te werken.

De compositie van het boek is niet erg helder. Wanneer Albeda de verschillende actoren in het systeem van arbeidsverhoudingen bespreekt, verzuimt hij daarbij ook aan de overheid als derde partij naast werkgevers- en werknemersorganisaties aparte aandacht te besteden. De overheid komt verderop wel ter sprake. Niet zozeer in het hoofdstuk 'Overheid en Arbeidsverhoudingen', maar vooral in de historische schets van de Nederlandse arbeidsverhoudingen (p. 58-68) en in het hoofdstuk over de democratisering van het bedrijfsleven (p. 90-112). Groeiende overheidsbemoediging met de arbeidsverhoudingen, de vorm waarin dit gebeurt en de gebieden waartoe deze zich uitstrekt, hadden echter beter een meer systematische behandeling kunnen krijgen.

Onderhandelingen en arbeidsconflicten zijn twee belangrijke interactievormen tussen partijen in het systeem van arbeidsverhoudingen. Ze worden echter gescheiden behandeld (hoofdstuk 3 en 6) en Albeda verzuimt het onderlinge verband tussen beide aan te geven.

Het is voorts vreemd dat Albeda arbeidsverhoudingen op ondernemingsniveau en democratisering van het bedrijfsleven gescheiden behandelt, wanneer men constateert dat hij in het hoofdstuk over de democratisering vooral oog heeft voor de ontwikkelingen op ondernemingsniveau: de wetgeving m.b.t. de OR, Raad van Commissarissen, enquêterecht, fusiecode. Opnieuw een voorbeeld van onzorgvuldige compositie.

In het voorwoord schrijft Albeda dat hij niet gestreefd heeft naar volledigheid. Dit is echter geen vrijbrief om belangrijke zaken achterwege te laten. Een inleiding dient juist het hele terrein in kaart te brengen, zij het algemeen en niet te specialistisch. We misten echter een aantal belangrijke zaken.

Zo komen belangrijke gebieden van overheidsbemoediging met de arbeidsverhoudingen niet ter sprake, waarschijnlijk als gevolg van de versnipperde behandeling van de rol van de overheid. We noemen slechts het sociale verzekeringsrecht, de veiligheidswetgeving en de werkgelegenheidspolitiek van de overheid.

Een andere omissie betreft de inhoud van de arbeidsregelingen. Albeda volgt de gangbare opvatting dat een systeem van arbeidsverhoudingen tot doel heeft 'regels te produceren, meestal op schrift gestelde normen, zowel voor de praktijk van de arbeidsverhouding als voor de procedures, die gevolgd moeten worden om zulke regels tot stand te brengen' (p. 14). Hij beperkt zich inhoudelijk echter tot arbeidsvoorwaarden en medezeggenschap. Het gaat echter niet alleen over deze zaken in de interacties tussen partijen. Het scheppen resp. behouden van arbeidsplaatsen de kwaliteit van de arbeid en vele andere aspecten van het personeelsbeleid zijn eveneens belangrijke 'issues', die echter in dit boek nauwelijks aan bod komen.

De stijl van het boek geeft ook aanleiding tot enige opmerkingen. Het boek is vlot geschreven en voldoet daarmee aan de voorwaarde dat het voor een breed publiek toegankelijk moet zijn. De verschillende hoofdstukken vertonen echter opmerkelijke stijlverschillen: Albeda wisselt statistisch feitenmateriaal af met algemene beschouwingen, een historische behandeling met persoonlijke stellingnames in bepaalde kwesties. Ik ben van mening dat de kracht van een inleiding schuilt in een algemene beschrijving, gepaard gaande met veelvuldige verwijzingen naar de concrete werkelijkheid. Meestal slaagt Albeda daarin, bijv. in zijn analyse van het onderhandelingsproces of van arbeidsconflicten. Soms echter worden we 'getraceerd' op een veelheid van feiten, die nauwelijks relevant zijn voor de voortgang van het be-